POLITISK KRONIK

UDLANDET

Juli 1961

1. – EFTA-landene nedsætter deres toldsatser for varer fra andre medlemsstater med 10 pct., hvorefter den samlede toldnedsættelse udgør 30 pct. Samtidig sænkes tolden mellem Finland og EFTA-landene med 30 pct. Grønland inddrages under EFTA. – 9. I Athen underskrives en overenskomst om Grækenlands associering med fællesmarkedet i henhold til Romtraktatens art. 238. – 31. Premierminister Macmillan giver underhuset meddelelse om, at Storbritannien vil anmode om optagelse i fællesmarkedet i henhold til Romtraktatens art. 237. Samme dag anmoder Irland om optagelse i fællesmarkedet. (Se også Danmark 31/7).

Efter anmodning af sheik Abdullah es-Salem es-Sabah, der er alarmeret af meddelelser om irakiske troppebevægelser (se 19/6), ankommer britiske og saudi-arabiske tropper til Kuwait. Efter en uges forløb er de britiske styrker oppe på ca. 6000 mand. – 7. Sikkerhedsrådet afslutter en debat om Iraks trussel mod Kuwait uden vedtagelse af nogen resolution. – 19. Storbritannien begynder en successiv tilbagetrækning af tropperne i Kuwait. – 20. Den arabiske ligas råd vedtager at optage Kuwait i ligaen. Det irakiske udenrigsministerium erklærer, at optagelsen er ugyldig, da den kræver enstemmighed.

Ghana, Guinea og Mali offentliggør en overenskomst, hvorefter de tre lande danner en »union af afrikanske stater«.

2. – Formanden for det lovgivende råd i Uganda, Benedicto Kiwanuka, udnævnes til førsteminister.

3. – I Sydkorea fratræder Chang Do Yung (se 16/5) sine poster som ministerpræsident og formand for det øverste råd for national genopbygnng. I den sidste egenskab efterfølges han af den hidtidige viceformand, generalmajor Pak Chung Hi, der tillige er formand for rådets stående udvalg, medens han som ministerpræsident afløses af forsvarsministeren, generalmajor Song Yo Chan. – 9. meddeles, at Chang Do Yung og 43 andre officerer, deriblandt 3 tidligere medlemmer af det øverste råd, er arresteret, anklaget for komplot mod Pak Chung Hi. – 20. Ministerpræsident Song Yo Chan overtager selv udenrigsministeriet.

4. – Katangas parlament forkaster enstemmigt aftalen mellem præsident Tshombe og centralregeringen (se 12/6), da den er indgået under tvang. – 12. Tshombe udtaler, at han ikke vil sende repræsentanter til centralparlamentet, inden der er afholdt et møde mellem Congos ledere. – 19. Tshombe og den øverstbefalende for de congolesiske tropper, general Mobutu, underskriver i Elisabethville en aftale, hvorefter Katangas gendarmeri indlemmes i den congolesiske hær, men Katangas parlament nægter at godkende aftalen. – 25.

Centralparlamentet mødes i Lovaniumuniversitetet ved Leopoldville. Der er ikke mødt medlemmer fra Øvre Katanga.

6. – Præsident Bourguiba kræver i et brev til præsident de Gaulle forhandlinger om rømning af Bizertabasen og afståelse af en del af Sahara til Tunis. – 17. Bourguiba meddeler, at alle tilførselsveje til de franske militære anlæg i Bizerta-området vil blive spærret fra 19/7, hvis den franske regering ikke forinden går med til forhandlinger. – 19. Blokaden sættes i værk. Tunesisk luftskyts åbner ild mod franske faldskærmstropper, der landsættes i Bizertabasen, og hermed indledes 4 dages kampe i Bizertaområdet. – 20. Bourguiba meddeler, at Tunis har afbrudt de diplomatiske forbindelser med Frankrig. – 21. De franske tropper erobrer byen Bizerta. – 22. FNs sikkerhedsråd vedtager en resolution om øjeblikkelig våbenhvile og tilbagetrækning af de respektive tropper til deres udgangsstillinger. – 23. Der sluttes våbenstilstand, men Frankrig vægrer sig ved at rømme de erobrede stillinger, inden man har fået garantier for, at blokaden ikke vil blive genoptaget. Der gives meddelelse om genoptagelse af de diplomatiske forbindelser mellem Tunis og Den forenede arabiske Republik. – 26. Den franske regering afviser en henvendelse fra generalsekretær Dag Hammarskjöld om forhandling. – 28.–29. drøfter sikkerhedsrådet på ny Bizerta-krisen.

Koloniminister Macleod meddeler, at datoen for Tanganyikas uafhængighed er rykket frem fra 28/12 til 9/12 1961 (se 1/5).

I Somali vælger parlamentet Aden Abdullah Osman til republikkens præsident.

8. – Ministerpræsident Khrushchev opfordrer Sovjetunionens allierede under den anden verdenskrig til at samles til en fredskonference om Tyskland. Han meddeler samtidig, at den i januar 1960 besluttede nedskæring af Sovjetunionens stridskræfter er udsat på grund af den internationale situation, og at forsvarsbudgettet for 1961 vil blive forøget med 3,1 til 12,3 milliarder rubler. – 17. I sit svar på Sovjetunionens memorandum om Berlin- og Tysklandsspørgsmålet (se 2/6) giver USA udtryk for sin forhandlingsvilje, men afviser de russiske krav og understreger vestmagternes ret til at have garnisoner i Berlin og fri adgang til Vestberlin. De samtidigt afgivne svarnoter fra Storbritannien og Frankrig er af lignende indhold som den amerikanske note. – 25. Præsident Kennedy bebuder forslag i kongressen (fremlagt næste dag og godkendt inden udgangen af juli) om forhøjelse af forsvarsbevillingerne for 1961–62 med 3,2 milliarder dollars, hvorved bl. a. hærens styrke skal forøges fra 875.000 til 1 million mand.

9. – Ved folkeafstemningen om den nye tyrkiske forfatning (se 27/5) er 62 pct. af de afgivne stemmer ja-stemmer, 38 pct. nej-stemmer.

11. – En fransk militærdomstol dømmer eksgeneralerne Raoul Salan og Edmond Jouhaud samt 6 andre fhv. officerer til døden in absentia for deltagelse i kupforsøget i Algier (se 22/4).

Efter en række sprængstofattentater mod jernbanelinier i Sydtyrol (se 25/6) indfører den italienske regering visumtvang for alle østrigske statsborgere. – 16. Generalsekretæren for det sydtyrolske folkeparti, Hans Stanck, arresteres som mistænkt for forbindelse med terroristorganisationen. I de følgende dage arresteres over 50 personer. – 19. Østrig anmoder om, at Sydtyrolspørgsmålet må blive optaget på dagsordenen for FNs næste generalforsamling.

14. – Landshøvding Martti Juhani Miettunen danner ny finsk regering, ligesom den foregående (se 29/6) en ren agrarpartiregering. Ahti Karjalainen, oprindelig handelsminister i ministeriet Sukselainen, efter Ralf Törngrens død (se 16/5) udnævnt til udenrigsminister, fortsætter på denne post i den nye regering.

18. – Ved en omfattende rekonstruktion af den japanske regering under Hayato Ikeda udnævnes en halv snes nye kabinet-

ministre, hvorved alle de forskellige retninger inden for det liberaldemokratiske parti bliver repræsenteret. Blandt de nye ministre er Eisaku Sato, Ichiro Kono, Aiichiro Fujiyama og Takeo Miki. Zentaro Kosaka fortsætter som udenrigsminister.

20. – Forhandlingerne mellem den franske regering og oprørsregeringen i Algier (GPRA) genoptages på slottet Lugrin i nærheden af Evian-les-Bains (se 13/6). De udsættes på ny 28/7.

I Den forenede arabiske Republik nationaliseres alle banker og forsikringsselskaber samt 98 andre selskaber. Andre selskaber omdannes, så at staten får mindst 50 pct. af aktiekapitalen. – 26. udstedes et dekret, der begrænser den enkeltes grundbesiddelse til højst 100 feddans (ca. 42 ha) mod hidtil 200 feddans.

21. – Fra Cape Canaveral gentages raketforsøget 5/5 med en bemandet rumkabine. »Astronauten« er kaptajn Virgil I. Grissom.

I Iran arresteres lederne af den nationale front, den tidligere ministerpræsident Mossadeq's parti.

23. – I Conakry har en konference af økonomiske eksperter fra FAR, Marokko, Ghana, Guinea, Mali og GPRA besluttet, at de 6 lande (Casablanca-staterne, se 4.–7/1) skal danne et økonomisk fællesskab, hvor toldskrankerne og andre hindringer for handelen skal fjernes i løbet af 5 år. – 24. En ekspertkonference i Dakar anbefaler, at de 20 stater, der deltog i Monroviakonferencen (se 8.–12/5), skal danne et fællesmarked.

25. – Finansminister Selwyn Lloyd giver underhuset meddelelse om en række kredit- og finanspolitiske foranstaltninger til genoprettelse af ligevægten i den britiske økonomi, herunder forhøjelse af Bank of Englands diskonto fra 5 til 7 pct. Der indføres »lønstop« i den offentlige sektor, og finansministeren opfordrer til pause i lønforhøjelserne i den private sektor, ligesom han advarer mod en yderligere forhøjelse af dividenderne i det kommende år. Underhuset godkender 27/7 regeringens politik med 346 stemmer mod 236.

26. – Ved et referendum i Sydrhodesia afgives ca. 42.000 stemmer for og ca. 22.000 stemmer imod en ny forfatning, hvorefter afrikanerne besætter 15 af parlamentets 65 pladser. Kun en lille del af afrikanerne har stemmeret, men ved en uofficiel afstemning arrangeret af det nationaldemokratiske parti afgives ca. 300.000 nej-stemmer.

30. – I Moskva offentliggøres udkast til nyt program for det kommunistiske parti, som skal forelægges på den 22. partikongres i oktober.

31. – På et møde i Bangkok dannes en sydøstasiatisk association, ASA, af Malaja, Siam og Philippinerne. Formålet er kulturelt og økonomisk samarbejde.

August 1961

1. – Den østrigske regering tilbageviser en italiensk notes anklager mod østrigske borgere og myndigheder for delagtighed i terroraktionerne i Sydtyrol og foreslår en international undersøgelseskommission (se 11/7).

Dahomey besætter den portugisiske enklave San Joao Baptista de Ajuda. Portugal protesterer.

2. – Det congolesiske parlament godkender en ny centralregering under ledelse af den hidtidige indenrigsminister Cyrille Adoula og med ministerpræsidenten i Orientale provinsen, Antoine Gizenga, og Tshombes modstander fra Nord Katanga, Jason Sendwe, som viceministerpræsidenter. – 26. Regeringen i Katanga afviser et krav fra FN om, at præsident Tshombe

samme dag skal komme til Léopoldville for at forhandle med Adoula og protesterer imod, at FN i modsat fald vil stille tropper til rådighed for centralregeringen mod Katanga. – 28. FN-tropper besætter strategiske punkter i Elisabethville.

3. – I sit svar på vestmagternes noter af 17/7 kræver Sovjetunionen på ny hurtig afslutning af fredstraktat mellem begge de tyske stater og deres modstandere under den anden verdenskrig, i modsat fald vil Sovjetunionen slutte fredstraktat med Østtyskland. I et samtidigt memorandum til den vesttyske regering hedder det, at spørgsmålet om en tysk fredstraktat og Vestberlins stilling på den ene eller den anden måde skal være løst inden udgangen af 1961. – 5.–6. afholdes i Paris en konference af udenrigsministrene i USA, Storbritannien, Frankrig og Vesttyskland, hvor man bl. a. drøfter planer til imødegåelse af en kritisk situation i Berlin. (I løbet af august og september fremkommer en række meddelelser i USA, Storbritannien og Frankrig om styrkelse af det militære beredskab). – 7. Ministerpræsident Khrushchev erklærer i en radio- og fjernsynstale, at Sovjetunionen kan blive nødt til at indkalde reserver og trække tropper til vestgrænsen. Samtidig udtaler han, at Vestberlin ikke må blive et nyt Serajevo og opfordrer de tre vestmagter til sammen med Sovjetunionen at sætte sig til forhandlingsbordet. – 8. Udenrigsminister Dean Rusk aflægger i NATO-rådet beretning om udenrigsministerkonferencen i Paris, og rådet bekræfter sin erklæring af 16/12 1958 om Berlinspørgsmålet. – 10. Marskal Ivan Konjev er udnævnt til øverstbefalende over de russiske styrker i Østtyskland. – 11. Det østtyske folkekammer bemyndiger regeringen til at træffe alle foranstaltninger til at standse flygtningestrømmen til Vestberlin og Vesttyskland. – 13. De østtyske myndigheder lukker sektorgrænsen mellem Øst- og Vestberlin. – 16. Overborgmester Willy Brandt beklager i et brev til præsident Kennedy, at vestmagterne ikke med tilstrækkelig energi har reageret mod lukningen af sektorgrænsen, og udtaler frygt for virkningen heraf på moralen i Vestberlin. – 18. Sovjetunionen afviser vestmagternes protestnoter af 16/8. På et møde i den vesttyske forbundsdag protesterer forbundskansler Adenauer mod lukningen af sektorgrænsen, men udtaler håbet om, at der snart må blive optaget forhandlinger, der kan føre til en løsning af Berlinspørgsmålet. – 19.–20. aflægger den amerikanske vicepræsident Lyndon B. Johnson besøg i Vestberlin. Under besøget ankommer 1500 mand til forstærkning af den amerikanske garnison. – 22. Forbundskansler Adenauer aflægger besøg i Vestberlin. – 23. Sovjetunionen protesterer i noter til de tre vestmagter mod misbrug af luftkorridorerne, der forbinder Vestberlin med Vesttyskland. Fra Det hvide Hus udsendes en erklæring om, at ethvert forsøg på at forhindre den frie adgang til Vestberlin vil blive betragtet som en aggressiv handling, og at Sovjetunionen må bære ansvaret for konsekvenserne. Denne erklæring gentages i vestmagternes svarnoter 26/8. – 30. Fra Moskva meldes, at de soldater, der i 1961 har aftjent deres værnepligt, vil forblive under fanerne, indtil der er sluttet fredstraktat med Tyskland. – 31. Sovjetunionen meddeler, at forsøgene med kernevåben vil blive genoptaget.

Det meddeles, at de diplomatiske forbindelser mellem Tunis og Den forenede arabiske Republik vil blive genoptaget (se 1/10 1958). – 11. Præsident Bourguiba erklærer, at Tunis aldrig har været på vestmagternes side. – 12. Den tunesiske regering afviser et fransk forslag om forhandlinger om genoprettelse af normale tilstande i Bizerta, men erklærer sig villig til at forhandle om en »køreplan« for evakueringen af alle franske styrker på tunesisk område. – 26. På en ekstraordinær generalforsamling i FN, som boycottes af Frankrig, vedtages med 66 stemmer mod 0 (30 undlader at stemme) en resolution, der anerkender Tunis' ret til at kræve alle franske styrker trukket tilbage fra tunesisk område og opfordrer den franske og tunesiske regering til at optage øjeblikkelige forhandlinger om tilbagetrækningen. – 30.

I Tunis underskrives en aftale om et lån fra Sovjetunionen på 25 mill. rubler.

5. – I Canada dannes et nyt parti, det nye demokratiske parti, ved sammenslutning af arbejderpartiet C.C.F. (Co-operative Commonwealth Federation) og den canadiske fagforeningskongres. Til leder af det nye parti vælges Thomas C. Douglas, siden 1944 premierminister i Saskatchewan.

7. – Et russisk rumskib, Vostok II, med »kosmonauten« major Titov lander i god behold efter at have omkredset jorden 17 gange i løbet af 25 timer (se 12/4).

9. – I Nord Rhodesia forbydes det forenede nationale uafhængighedsparti (UNIP), hvis leder er Kenneth Kaunda, i kobberbæltet. – 15. Ved valget til lovgivende råd i Nyasaland under den nye forfatning får Malawi kongrespartiet 23 mandater, det forenede føderale parti 5 og uafhængige 1 mandat. Forsamlingen tæller desuden 5 udnævnte medlemmer. – 17. Lederen af Malawi kongrespartiet, dr. Hastings Banda, erklærer, at Nyasaland under ingen omstændigheder vil forblive i den centralafrikanske føderation.

10. – Den britiske og den danske regering anmoder om forhandlinger om optagelse i fællesmarkedet. – 22. Statsminister Tage Erlander erklærer, at fuldt medlemsskab af fællesmarkedet ikke vil være forenelig med den svenske neutralitetspolitik.

12. – Sheik Abdullah og generalsekretæren for den arabiske liga Hassouna underskriver en overenskomst, hvorefter de britiske styrker i Kuwait skal afløses af tropper fra liga-medlemslande. I overenskomsten forpligter ligaen sig – mod Iraks protest – til at forsvare Kuwaits territoriale integritet og uafhængighed under det nuværende styre (se 1/7). – 17. Den britiske regering giver meddelelse om, at der er afsluttet overenskomst med Kuwait om tilbagetrækningen af de britiske tropper.

14. – I Kenya løslades Jomo Kenyatta (se 27/4) efter over 8 års fangenskab.

15. – Ved valget til Israels parlament (Knesset) opstiller 15 partier, 11 færre end i 1959. Ministerpræsident Ben-Gurions parti, Mapai, opnår 34,7 (38,2) pct. af de afgivne stemmer og 42 (47) mandater og arabiske lister til tilslutning til Mapai 3,5 (3,5) pct. og 4 (5) mandater.

16. – Præsident Nasser udsteder et dekret, hvorefter de regionale »regeringer« for Ægypten og Syrien afskaffes, og udnævner dagen efter en rekonstrueret centralregering for Den forenede arabiske Republik.

17. – På en panamerikansk konference i Punta del Este i Uruguay har 20 stater (ikke Cuba) underskrevet statutterne for en »fremskridtsalliance«, et udviklings- og selvhjælpsprogram for den vestlige halvkugle, foreslået af præsident Kennedy 14/3.

20. – I Mauretanien vælges ministerpræsident Mokhtar Ould Daddah til statspræsident under en ny forfatning der indfører et præsidentsystem efter amerikansk mønster.

21. – Ved valget til lovgivende forsamling i Britisk Guiana får det progressive folkeparti under ledelse af Cheddi Jagan 20 mandater af i alt 35.

25. – Den brasilianske præsident, Janio Quadros (se 3/10 1960) nedlægger sit embede med den begrundelse, at han er blevet besejret af reaktionære kræfter. 24 timer forinden har guvernøren i Guanahara, Carlos Lacerda, som støttede Quadros under valgkampen i 1960, offentligt angrebet Quadros for diktatoriske hensigter. Formanden for deputeretkammeret, Ranieri Mazilli, overtager midlertidigt præsidentmagten, idet vicepræsidenten, João Goulart, opholder sig i Peking. – 28. De militære ministre erklærer, at de ikke vil tillade Goularts tilbagevenden til Brasilien. Samtidig overtager de væbnede styrker ansvaret for ro og orden.

27. – Den provisoriske regering i Algier (GPRA) omdannes. Ferhat Abbas afløses

som ministerpræsident af Ben Youssef Ben Khedda, der tillige overtager finansministeriet.

28. – Professor Gunnar Heckscher afløser Jarl Hjalmarsson som formand for det svenske højre.

Den portugisiske minister for de oversøiske områder, Adriano Mereira, meddeler, at regeringen har givet alle indbyggere i Portugals oversøiske besiddelser fuld portugisisk borgerret, og at den vil opmuntre til udvandring til kolonierne.

Ghanas højesteret afsiger en kendelse, hvorefter en lov, der tillader at holde en person interneret i indtil 5 år uden at stille ham for retten, hverken er i strid med forfatningen eller med den erklæring om menneskerettighederne, som præsident Nkrumah afgav ved sin tiltræden. – 29. Et tillæg til straffeloven indfører fængsel på indtil 3 år for fornærmelser mod præsident Nkrumah.

September 1961

1. – Fra Det hvide Hus meddeleles, at Sovjetunionen har sprængt en kerneladning i atmosfæren. – 3. Præsident Kennedy og premierminister Macmillan retter en indtrængende opfordring til ministerpræsident Khrushchev om straks at slutte overenskomst om standsning af forsøg med kernevåben i atmosfæren, som kan medføre radioaktivt nedfald. – 5. Efter at den amerikanske atomenergikommission har konstateret eksplosion nr. 3 i den nye russiske forsøgsserie, meddeler præsident Kennedy, at også de amerikanske forsøg vil blive genoptaget, dog kun i laboratorier og under jorden. Det amerikansk-britiske tilbud af 3/9 vil dog stå ved magt til 9/9. – 9. Khrushchev afviser det amerikansk-britiske forslag. – 15. USA genoptager forsøgene med kernevåben ved en sprængning under jorden.

1.–6. – En konference i Beograd af alliancefri stater samler delegationer fra 25 lande under ledelse af stats- eller regeringschefer, henholdsvis udenrigsministre. Under konferencen anerkender Afghanistan, Ghana, Jugoslavien, Cambodia og Cypern de jure den algierske provisoriske regering, der er repræsenteret ved observatør. Konferencen retter en fredsappel til stormagterne og vedtager en erklæring, der i 27 punkter tager stilling til de behandlede spørgsmål. I enslydende skrivelser opfordres præsident Kennedy og ministerpræsident Khrushchev til direkte forhandlinger. Skrivelserne overrækkes i Moskva 6/9 af premierminister Nehru, Indien, og præsident Nkrumah, Ghana, og i Washington 12/9 af præsident Modibo Keita, Mali, og præsident Sukarno, Indonesien. Skrivelserne besvares af Kennedy 13/9 og af Krushchev 16/9.

2. – I Nyasaland udnævnes Hastings Banda (se 9/8) til minister for udnyttelse af de nationale hjælpekilder og for lokalforvaltningen.

I Columbia udnævner præsident Alberto Lleras et nyt kabinet bestående af 6 konservative, 6 liberale og en repræsentant for hæren.

4. – Efter at den brasilianske kongres har gennemført en forfatningsændring, der begrænser præsidentens magt, overtager vicepræsident Goulart (se 25/8) præsidentembedet. – 8. udnævner Goulart en regering under ledelse af Tancredo de Almeida Neves, der også overtager justitsministeriet, medens Francisco Clementino Dantas bliver udenrigsminister og Walter Moreira Salles finansminister. – 10. I den nye regerings programerklæring hedder det bl. a., at Brasiliens udenrigspolitik vil være bestemt af hensynet til landets egne interesser, og dette vil bevirke, at det vil være på linie snart med østblokken, snart med de neutrale og snart med vestblokken.

5. – Præsident de Gaulle erklærer, at Frankrig ikke vil evakuere Bizerta under den

nuværende internationale krise, men han er rede til at forhandle med Tunis om betingelserne for brugen af basen. Han afviser skarpt FNs indblanding. – 29. Efter forhandlinger i en blandet fransk-tunesisk kommission underskrives en aftale, hvorefter de franske troppper skal trække sig tilbage til deres positioner 19/7, men de franske styrkers bevægelsesfrihed mellem de forskellige militære anlæg omkring Bizertasøen opretholdes.

I Britisk Guiana danner Cheddi Jagan (se 21/8) regering, hvori han selv overtager ministeriet for planlægning og udvikling.

6.–13. – I Tananarivo afholdes en konference af regeringscheferne i Brazzavillestaterne (se 27.–30/3), hvor deltagerne underskriver en forsvarspagt og en charta for en afrikansk-malagasisk union, der skal stå åben for alle uafhængige afrikanske stater.

8. – Den islandske statsminister, Olafur Thors, meddeler i rigsrådet, at han efter sin læges råd tager orlov fra 14/9 og året ud. Justitsminister Bjarni Benediktsson (selvstændighedspartiet) konstitueres som statsminister.

10. – Efter en række sprængstofattentater skærpes sikkerheds- og kontrolforanstaltningerne i Sydtyrol. – 13. Den italienske indenrigsminister, Mario Scelba, nedsætter en kommission af politikere og eksperter om Sydtyrolproblemet.

Costa Rica afbryder de diplomatiske forbindelser med Cuba.

11. – Ved de norske valg mister arbejderpartiet det absolutte flertal i stortinget, idet det med 46,8 (1957 48,3) pct. af de afgivne stemmer kun besætter 74 (78) af stortingets 150 pladser. Højre får 20 (18,9 pct. af stemmerne og 29 (29) mandater, centerpartiet (bondepartiet) 9,3 (9,3) pct. og 16 (15) mandater, kristelig folkeparti 9,6 (10,2) pct. og 15 (12) mandater, venstre 8,9 (9,7) pct. og 14 (15) mandater og det nye socialistisk folkeparti, der kun opstiller i 6 valgdistrikter, 2,4 pct. og 2 mandater. Kommunisterne får 2,9 (3,4) pct. af de afgivne stemmer, men mister deres eneste mandat. (I 6 valgdistrikter, hvor der var opstillet borgerlige fælleslister, er fælleslisternes stemmer fordelt på de deltagende partier efter forholdet mellem tidligere stemmetal på rene lister). – 12. Statsminister Gerhardsen, der før valget havde erklæret, at han ville demissionere, hvis arbejderpartiet mistede det absolutte flertal, udtaler, at situationen vil blive drøftet af partiets stortingsgruppe og forretningsudvalg på et møde 1/10.

13. – FN indleder et forsøg på med våbenmagt at gøre en ende på Katangas uafhængighed, og det kommer herunder til kampe med det katanganesiske gendarmeri. – 17. flyver FNs generalsekretær, Dag Hammarskjöld, fra Léopoldville til Ndola i Nord Rhodesia for at forhandle med Tshombe, men omkommer under vejs. – 20. Ved forhandlinger i Ndola mellem repræsentanter for FN og Tshombe er der opnået enighed om våbenstilstand i Katanga fra og med 21/9. – 22. Centralregeringen i Léopoldville tager afstand fra overenskomsten mellem FN og Katanga og erklærer, at den med egne midler vil gøre ende på Katangas uafhængighed. – 23. Tshombe anklager på en pressekonference i Elisabethville FN for brud på våbenstilstandsoverenskomsten ved at sende troppeforstærkninger til Katanga.

Ved en omdannelse af den ungarske regering bytter ministerpræsident Ferenc Münnich og minister u. p. Janos Kadar pladser, og Janos Peter afløser Endre Sik som udenrigsminister. Kadar vedbliver at være første sekretær i det ungarske kommunistiske parti.

14. – Medlemstallet i den portugisiske nationalforsamling forhøjes fra 120 til 130. Af de 10 nye pladser tilfalder 3 Angola og Mozambique, 1 Cap Verde øerne og 1 portugisisk Indien.

15. – Processen på øen Yassiada i Marmarahavet mod de tidligere magthavere i Tyrkiet, påbegyndt 14/10 1960, slutter med afsigelsen af bl. a. 15 dødsdomme.

Blandt de dødsdømte er ekspræsident Celal Bayar, den tidligere ministerpræsident Adnan Menderes, fhv. udenrigsminister Zorlu og fhv. finansminister Polatkan. Bayars straf ændres til livsvarigt fængsel på grund af hans alder. Dødsdommen over Zorlu og Polatkan eksekveres samme dag ved hængning, medens Menderes på grund af sin tilstand først henrettes 17/9.

17. – Ved valgene i Vesttyskland mister den kristelig demokratiske union (CDU) og den kristelig sociale union (CSU) det absolutte flertal i forbundsdagen, idet de tilsammen kun besætter 242 af 499 pladser. CDU får 35,8 (1957 39,7) pct. af stemmerne og 192 (215) mandater, CSU 9,6 (10,5) pct. og 50 (55) mandater, socialdemokratiet (SDP) 36,2 (31,8) pct. og 190 (169) mandater og de frie demokrater (FDP) 12,8 (7,7) pct. og 67 (41) mandater. Det altyske parti (GDP), en sammenslutning af det tidligere flygtningeparti BHE og det tyske parti (DP), får 2,8 pct. af stemmerne, men ingen mandater. I 1957 opnåede DP 3,4 pct. af stemmerne og fik 17 valgt, medens flygtningepartiet under navnet den altyske blok samlede 4,6 pct. af stemmerne uden at opnå noget mandat. Den neutralistiske og pacifistiske tyske fredsunion (DFU) får 1,8 pct. af stemmerne, de to højreekstremistiske partier, det tyske rigsparti (DRP) og det tyske fællesskab (DG) får henholdsvis 0,8 (1,0) og 0,1 (0,1) pct. af stemmerne, og endelig får den sydslevigske vælgerforening (SSW) 0,1 (0,1) pct. af stemmerne. Valgdeltagelsen er ligesom i 1957 ca. 88 pct. – 19. Trods FDPs modstand mod, at dr. Adenauer fortsætter som forbundskansler, opfordrer CDUs ledelse ham til at forhandle med FDP om en koalitionsregering under hans ledelse. – 22. Efter at præsident Lübke har forhandlet med partiernes ledere, meddeles det, at han er imod en mindretalsregering. Socialdemokraterne ønsker en national samlingsregering. – 25. Adenauer forhandler med socialdemokratiets ledere, Ollenhauer, Willy Brandt og Wehner. – 27. CDUs og CSUs parlamentsgrupper opstiller enstemmigt Adenauer som kandidat til forbundskanslerposten. – 28. FDPs formand, Erich Mende, udtaler, at partiet måske vil deltage i en regering under Adenauer, dog kun for et begrænset tidsrum, og han selv vil ikke modtage nogen portefølje; dagen efter vedtager FDPs forretningsudvalg og parlamentsgruppe at opfordre partiets forhandlingsudvalg til at undersøge muligheden for en koalitionsregering med de kristelige demokrater.

18. – Ved valget til lovgivende forsamling i Urundi vinder UPRONA (Bahutustammen) 66 og en sammenslutning af andre partier 6 mandater. – 24. Kong Kigiri V (afsat 29/1) arresteres ved indrejse i Ruanda. – 25. Ved valget til lovgivende forsamling i Ruanda får PARMEHUTU (Bahutustammen) 35, UNAR (Batutsistammen) 7 og APROSOMA 2 mandater. Ved en samtidig afholdt folkeafstemning er der flertal imod genoprettelse af monarkiet under Kigiri V.

19. – Ved en folkeafstemning i Jamaica er der flertal for at udtræde af den vestindiske føderation (se 3/1 1958).

FNs 16. plenarforsamling åbnes i New York. Dagen efter vælges Mongi Slim, Tunis, til forsamlingens præsident.

21. – Forbundskansler Gorbach udtaler, at Østrig vil gå ind i fællesmarkedet som associeret medlem på betingelse af, at østhandelen kan opretholdes og udvikles. – 25.–27. På et møde i fællesmarkedets råd i Bruxelles vedtages det enstemmigt at imødekomme Danmarks og Storbritanniens anmodning om forhandlinger om optagelse i fællesmarkedet, medens afgørelsen med hensyn til Irland udsættes.

20. – USA og Sovjetunionen udsteder en fælles erklæring, bestemt for FN, om de principper, der skal lægges til grund for fremtidige multilaterale afrustningsdrøftelser.

Den græske regering under Constantine Karamanlis demissionerer. Kong Paul opløser parlamentet og udskriver valg til 29/10. Der udnævnes et forretningsministerium under ledelse af general Constan-

tine Dovas og med Michael Pesmazoglou som udenrigsminister.

I Mauretanien danner præsident Mokhtar Ould Daddah ny regering, i hvilken han selv overtager forsvars- og udenrigsministeriet (se 20/8).

22. – I Ghana overtager præsident Nkrumah posten som øverstbefalende for de væbnede styrker, og den britiske general H. T. Alexander afløses af en ghanesisk officer som chef for forsvarsstaben. Samtidig meddeles, at alle kommandoposter fremtidig vil blive beklædt af ghanesere, og at de udenlandske (især britiske og canadiske) officerer skal fungere som en rådgivende militærmission.

26. – I Mauritius udnævnes S. Ramgoolam (arbejderpartiet), hidtil finansminister, til førsteminister. Udnævnelsen er et led i udviklingen mod selvstyre.

27. – FNs plenarforsamling optager enstemmigt Sierra Leone (se 8.–17/3) og tæller hermed 100 medlemmer.

28. – En officersgruppe tager magten i Syrien. – 29. Mahmoud el Kuzbari danner syrisk regering, i hvilken han selv overtager forsvars- og udenrigsministeriet. Han lover frie valg efter en kort overgangsperiode og en parlamentarisk regering. Præsident Nasser opfordrer syrerne til at vende sig mod »kapitalismens og reaktionens diktatur«, men afviser militære forholdsregler mod oprørerne.

30. – Konventionen om oprettelsen af Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD), der afløser OEEC, træder i kraft, efter at 17 af de 20 signatarmagter har ratificeret konventionen. Fhv. finansminister Thorkil Kristensen, Danmark, ansættes som generalsekretær.

Præsident de Gaulle afgiver sine ekstraordinære beføjelser i henhold til forfatningens art. 16 (se 22/4).

POLITISK KRONIK

DANMARK

Juli 1961

8. – De danske Mejeriers Fællesorganisation anmoder regeringen om at rette officiel henvendelse til den britiske regering om indførelse af antidumpingforanstaltninger over for smør, der importeres til Storbritannien fra lande, som yder statstilskud til poduktionen.

9. – Fra Washington meddeles, at NATO-chefen, general Lauris Norstad, anbefaler, at der gennem det nye amerikanske militære hjælpeprogram sker en styrkelse af det danske luftvåben, således at Danmark i højere grad sættes i stand til at forsvare sin nøgleposition ved Østersøen.

13. – 18 erhvervsorganisationer, der har deltaget i rundbordskonferencen om en kildeskatteordning (se 21/6), henstiller til finansministeren, at han opgiver at søge kildeskat gennemført.

19. – Formanden for Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund, Alfred Petersen, går i en artikel i det østtyske kommunistiske partis hovedorgan, Neues Deutschland, ind for Østtysklands anerkendelse som selvstændig stat.

21. – Efter forhandlinger mellem en færøsk delegation og islandske myndigheder afsluttes i Reykjavik en overenskomst, der giver færøske fiskere adgang til linefiskeri inden for den islandske 12 miles fiskerigrænse.

27. – Det danske Øresundsudvalg og den svenske Øresundsdelegation anslår, at en bil- og jernbanebro mellem København og Malmö vil koste 1350 mill. danske kr. og en tilsvarende bro mellem Helsingør og Helsingborg 800 mill. kr.

31. – Regeringen meddeler efter et møde i det udenrigspolitiske nævn, at den ligesom den britiske regering har besluttet at rette henvendelse til det europæiske økonomiske fællesskab om forhandlinger med henblik på Danmarks optagelse i EEC på vilkår, der tilgodeser de danske erhvervs og det danske samfunds, herunder Grønlands og Færøernes, særlige behov. Det tilføjes, at regeringen vil føre sine forhandlinger under fuld hensyntagen til de øvrige EFTA-landes interesser og med et fortsat nordisk samarbejde for øje.

Folketinget indkaldes til møde 3/8.

August 1961

3. – Udenrigsminister Krag udtaler i folketinget, at kun hvis både de britiske og de danske forhandlinger fører til et positivt resultat, vil Danmark blive tilsluttet fællesmarkedet. Han understreger, at kun et egentligt medlemskab kan løse vore problemer, især på landbrugsområdet, og give os medbestemmelsesret i sociale spørgsmål og arbejdskraftproblemer.

En dansk delegation har i Rom uden resultat forhandlet om genoptagelse af kødeksporten til Italien.

4. – Folketinget godkender med alle stemmer mod 11 (s. f.) regeringserklæringen af 31/7, hvorefter Danmark samtidig med Storbritannien retter henvendelse til Det Europæiske Økonomiske Fællesskab om forhandlinger med henblik på Danmarks optagelse i dette sammen med Storbritan-

nien i henhold til art. 237 i Romtraktaten. Tinget beslutter endvidere at nedsætte et udvalg på 17 medlemmer og 17 stedfortrædere til at følge forhandlingerne.

Under den langvarige debat udtaler Hans Rasmussen (s.) sig meget kritisk om regeringens skridt, men stemmer dog for godkendelse af regeringserklæringen. Venstre ønsker muligheden for dansk medlemskab overvejet, også selv om de britiske forhandlinger ikke fører til et positivt resultat, og fra konservativ side henstilles, at den enighed, der er nødvendig for Danmarks tilslutning til de seks, også tilstræbes ved gennemførelsen af den for tilslutningen nødvendige lovgivning.

7. – Arbejdsminister Bundvad anmoder arbejdsgiverforeningen og LO om at tage overenskomstsystemets forhandlingsregler op til overvejelse med henblik på en revision.

8. – Den danske regering anmoder den britiske regering om at indføre antidumping eller udligningstold over for de lande, der i 1961 har forøget deres smørleverance til Storbritannien, og som subsidierer deres eksport eller sælger til dumpingpriser (se 8/7).

I det grønlandske landsråds årlige møde i Godthaab deltager for første gang repræsentanter fra Thule, Scoresby og Angmagsalik distrikterne.

Retsforbundet kræver, at der ikke tages endelig stilling til Danmarks optagelse i fællesmarkedet, før spørgsmålet har været forelagt vælgerne ved et folketingsvalg. Tanken om sammenslutning med andre partier afvises.

10. – Danmark anmoder – samtidig med Storbritannien – om optagelse i Det Europæiske Økonomiske Fællesskab. I noten, der afleveres til fællesmarkedets kommission i Bruxelles, udtales ønsket om, at der snarest indledes forhandlinger om vilkårene for optagelsen, og det foreslås, at de første forhandlinger foregår på ministerniveau. Ved afleveringen af noten udtaler ambassadør L. Tillitse, at Danmark er interesseret i at deltage i de forestående forhandlinger om udfyldelsen af Romtraktatens rammer, bl. a. om den fælles landbrugspolitik, og at den danske regering håber, at øget forskelsbehandling af dansk landbrugseksport vil kunne undgås, mens der forhandles om Danmarks optagelse.

11. – Det meddeles, at Nordisk Råds henstilling om at nedsætte et nordisk kontaktudvalg for landbrugsproblemer vil blive taget til følge, og at fiskeriminister A. C. Normann ved NRs 10. samling i Helsingfors i 1962 vil stille forslag om et tilsvarende udvalg for fiskeriet.

14. – Overenskomstnævnet afsiger en kendelse, hvorefter der ikke med støtte i mæglingsforslagene kan gøres indvendinger mod, at der foretages modregning af ikke-overenskomstmæssige tillæg (»longlidning«) i de generelle tidlønforhøjelser. Spørgsmålet om, hvorvidt modregning i de enkelte tilfælde er udelukket på grund af de ydede tillægs særlige karakter, henvises til afgørelse ad fagretslig vej.

15. – Søværnet har besluttet på danske værfter at bygge 2 patruljejagere for ca. 130 mill. kr., hvoraf USA gennem våbenhjælpen betaler halvdelen.

Regeringen beslutter at nedsætte to udvalg til at undersøge mulighederne for at sikre sejladsen på Bornholm og Grønland under arbejdskonflikter.

På et ekstraordinært delegeretmøde i De samvirkende danske Andels-Svineslagterier godkendes en plan, hvorefter den enkelte producents leverancer ud over gennemsnittet for 1959 og 1960 belægges med en variabel afgift svarende til forskellen mellem Englandsprisen og tredielandsprisen. Ordningen forudsætter en ændring af den nuværende bemyndigelseslov (se 9/6). Planen tiltrædes 17/8 af privatslagterierne.

17. – Den faste voldgiftsret beslutter indtil videre forsøgsvis at lade domsforhandling og domsafsigelse foregå i offentlige retsmøder.

Danmarks Radio anmoder Nordisk Råds danske delegation om, at spørgsmålet om

oprettelse og drift af radio- og fjernsynssendere fra skibe eller luftfartøjer uden for et lands territorialgrænse tages op til behandling i NR.

18. – I sit svar på den danske og en tilsvarende new zealandsk note (se 8/8) erklærer den britiske regering sig rede til en nærmere undersøgelse, men henviser i øvrigt til, at sagen bør behandles i GATT.

Dansk Veedol's olieraffinaderi i Kalundborg åbnes.

20. – Efter afslutningen af Nordisk Råds økonomiske udvalgs møde i Voksenåsen ved Oslo udsendes et communiqué, hvori udvalget udtaler et bestemt ønske om, at de nordiske regeringer under markedsforhandlingerne overvejer alle muligheder for at bevare og videreudvikle det nordiske samarbejde.

22. – Generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet har bestemt, at hvert af de strejkende postbude (se 18/5) skal betale en bod på 60 kr.

28. – Ifølge pressemeddelelser er der under forhandlingerne mellem socialdemokraterne og de radikale om fortsat regeringssamarbejde efter Jørgen Jørgensens og Bertel Dahlgaards afgang opnået enighed om den økonomiske politik. Bl. a. nævnes, at der ikke vil blive fremsat forslag om kildeskat eller lønskat eller om ændring af nationalbankens stilling, med mindre begge partier er enige derom. Derimod er de radikale gået med til, at der foretages en undersøgelse af forsikringsselskabernes forhold. Der er imidlertid stadig uenighed om Danmarks stilling til NATOs krav om en fælleskommando for det jysk-slesvigholstenske forsvar.

31. – Mellem socialdemokratiet og det radikale venstre træffes aftale om videreførelse af regeringssamarbejdet. Regeringen udsender en erklæring om sit standpunkt til spørgsmålet om kommandoordningerne under NATOs nordregion. I erklæringen hedder det til slut, at forhandlingerne vil blive ført videre med henblik på at nå til en afslutning, idet der også fra dansk side indgår overvejelser, der står i forbindelse med den aktuelle internationale situation.

Sovjetunionens ambassadør i Danmark afleverer en note til statsminister Kampmann vedrørende spørgsmålet om fælleskommandoen.

En ny 2-årig handelsoverenskomst åbner mulighed for afslutning af kontrakter om dansk eksport til Sovjetunionen til et beløb af 450–500 mill. kr., hvoraf en del dog forudses betalt og leveret efter aftaleperiodens udløb.

September 1961

1. – På et møde i det radikale venstres hovedbestyrelse, hvor landbrugsminister Skytte indleder med en redegørelse for forhandlingerne om regeringssamarbejdet, går den overvejende del af talerne ind for fortsat radikal deltagelse i regeringen.

2. – Den franske udenrigsminister Couve de Murville afslutter et 3-dages besøg i Danmark.

3. – Dagens Nyheder udkommer for sidste gang.

Den konservative folketingsgruppes formand, Poul Sørensen, kritiserer skarpt regeringserklæringen om fælleskommandoen (se 31/8), og gruppens politiske ordfører, Poul Møller, erklærer, at man ikke skal regne med, at gruppen vil medvirke til at skabe et nyt statsoverskud som blot vil omsættes i øgede statsudgifter.

Fiskeriminister A. C. Normann udtaler, at de radikale ikke går med til at lægge nationalbanken ind under finansministeriet og går imod udgivelsen af et statsblad med radio- og fjernsynsprogrammer. Endvidere går partiet ikke i øjeblikket ind for kildeskat, og man vil bevare skattefra-

dragsretten. Om dansk-tysk fælleskommando erklærer han, at de radikale står helt frit i dette spørgsmål.

5. – Ved en omdannelse af regeringen afløses økonomiminister Bertel Dahlgaard (r. v.) af finansminister Kjeld Philip (r.v.) indenrigsminister Hans R. Knudsen (s.) bliver finansminister, handelsminister Lars P. Jensen (s.) indenrigsminister og Hilmar Baunsgaard (r. v.) handelsminister. Til undervisningsminister efter Jørgen Jørgensen (r. v.) udnævnes statskonsulent K. Helveg Petersen (r. v.), men samtidig deles undervisningsministeriet ved oprettelsen af et ministerium for kulturelle anliggender under Jul. Bomholt (s.), hvis post som socialminister overtages af arbejdsminister Kaj Bundvad (s.). Regeringen består som hidtil af 11 s., 5 r. v. og Grønlandsminister Gam. Økonomiminister Philip beholder posten som kgl. bankkommissær og bliver formand for regeringens økonomiudvalg. Under økonomiministeriet henlægges endvidere Det statistiske Departement og hører som hidtil de nordiske anliggender.

Det udenrigspolitiske nævn drøfter fælleskommandoordningen og spørgsmål i forbindelse med Danmarks henvendelse om optagelse i fællesmarkedet.

7. – De nordiske udenrigsministre har på et 2 dages møde i København drøftet en række spørgsmål, der er opført på den foreløbige dagsorden for FNs 16. plenarforsamling. Ministrene beklager dybt genoptagelsen af kernevåbenforsøgene og understreger nødvendigheden af, at atommagterne snarest når til enighed om indstilling af forsøgene.

8. – Den første »storkommune« i Danmark, Boestofte på Sydstevns med 3800 indbyggere, oprettes ved sammenslutning af de 4 kommuner Rødvig, Frøslev, Højerup og Lyderslev.

Banker, sparekasser og forsikringsselskaber anbefaler en udbygning af de bestående skattebegunstigede opsparingsordninger.

11. – Økonomiminister Philip udtaler, at stadig flere indkomster vil komme ind under proportionalbeskatningen, og at den høje rentes politik i løbet af nogle måneder kan ventes afløst af finanspolitiske foranstaltninger i form af øgede forbrugsafgifter.

12. – Danmark og New Zealand frafalder på GATT-konferencen i Genéve kravet om britisk told på smørimporten fra stater, hvor landbruget er subventioneret, og erklærer sig villige til at studere andre udveje.

Finansudvalget tiltræder en anmodning fra forsvarsministeren om bevilling af 75 mill. kr. til fremskyndelse af planlagte materielanskaffelser under indtryk af den udenrigspolitiske situation.

Folketingets valutaudvalg tiltræder, at der indføres midlertidigt importstop for foderkorn fra og med 14/9.

14. – På et møde i udenrigsministeriet får repræsentanter for erhvervslivets hovedorganisationer udleveret en 700 sider stor rapport om virkningerne af Danmarks indtræden i fællesmarkedet.

15. – Fra Bruxelles meddeles, at fællesmarkedets kommission har givet tilslutning til forhandlinger med Danmark om medlemskab af fællesmarkedet.

18. – På venstres landsorganisations årsmøde i Århus giver formanden, fhv. statsminister Erik Eriksen, udtryk for ængstelse for, at Danmark inden afslutningen af forhandlingerne om optagelse i fællesmarkedet skal komme ud for alvorlige virkninger af den forskelsbehandling, der allerede er begyndt over for danske eksportvarer, og udtaler, at Danmark ikke bør være bundet af terminerne for behandlingen af den engelske ansøgning.

19. – Ministeriet for kulturelle anliggenders forretningsområde fastlægges. Foruden de sager, der er overført fra undervisningsministeriet, overføres fra justitsministeriet sager vedrørende teaterforhold

samt film og biografteatervæsen (dog ikke filmcensuren) og fra statsministeriet bl. a. sager vedrørende naturfredning.

20. – Ifølge folketingets ombudsmands beretning blev der i 1960 indbragt 1100 sager for ombudsmanden, heraf er 891 blevet afvist eller henlagt.

24. – Dansk Samling vælger på sit landsrådsmøde landsretssagfører Harald Høgsbro, Dronninglund, til formand. I en udtalelse fra mødet advares mod at underskrive Romtraktaten.

26. – Sovjetunionen har skrevet kontrakt om køb af 5000 tons smør, det resterende kvantum i henhold til handelsaftalen, der udløb 31/5, men som er forlænget til 1/1 1962, da den nye handelsaftale (se 31/8) træder i kraft.

Landbrugsminister Skytte giver Eksportsvineslagteriernes Salgsforening monopol på eksport af levende svin til Schweiz (se 9/6).

Forsvarsminister Poul Hansen bestemmer, at Nike-raketterne skal underlægges flyvevåbnet, medens de hidtil har hørt under hæren.

27. – Fællesmarkedets ministerråd har enstemmigt godkendt Danmarks ansøgning om forhandlinger om Danmarks tiltræden af Romtraktaten i henhold til dennes artikel 237.

29. – Udenrigsministeriet dementerer russiske påstande i den internationale atomenergikommission, hvorefter man skulle have til hensigt at lade amerikanske atomundervandsbåde med atomraketter anløbe Københavns havn.

Det radikale venstre offentliggør et nyt arbejdsprogram.